

Això era i no era

LLUCIA
RAMIS

És un home pacífic, però li agraden els jocs de guerra. Pot interrompre una reunió important perquè ha d'alimentar les seves tropes virtuals, o reorganitzar-les davant l'atac de l'enemic. Viu i es desvia per aquestes coses i pels seus néts. Però una cosa és la ficció i una altra de ben distinta (o no tant), la realitat.

Un vespre, sa néta li demana que li expliqui un conte. Ell només se'n sap dos: "Quin t'estimes més? El d'aquell que va enterrar viu el seu germà, o aquell altre que va matar quaranta homes?". Són rondalles. O rondaies mallorquines. En Jordi des Racó, pseudònim d'Antoni Maria Alcover, les va aplegar en vint-i-quatre volums que es publicarien a partir del 1880. Cals meus pares, hi són els vint-i-quatre, en edició de Francesc de Borja Moll, que les narrava en un programa de Ràdio Popular entre els anys cinquanta i setanta.

N'hi ha 430 de compilades. I com apuntava l'antropòleg i lingüista Vladimir Propp referint-se a l'estructura dels contes populars russos, també les rondalles repeteixen patrons, dividits en set esferes: l'agressor, el donant que dona un objecte màgic al protagonista, l'auxiliar que ajuda l'heroi, la princesa i el pare, l'ordenant, l'heroi i l'antagonista. Es veu molt clar a *La flor romanial*: un rei malalt (l'ordenant) només podrà guarir-se gràcies a una flor que no ha vist ningú (l'objecte màgic). Envia els tres fills a cercar-la, amb la promesa de passar la coro-

na a qui la trobi (la corona equivaldria a la princesa).

El fill petit, en Bernadet, salva una àliga (el donant), a la qual havien maltractat els seus germans. Ella l'ajuda. Quan en Bernadet troba la flor, en Joanot, que és el gran, la hi pren (és l'antagonista i l'agressor). El rei es disposa a nomenar-lo successor seu, però un pastor (l'auxiliar) troba un cabell de canya que surt de la terra, bufa, i sent les paraules d'en Bernadet, que diuen: "Oh pastor, lo bon pastor, tu em toques i no em fas por. M'enterraren dins l'arena per la flor romanial". El pastor corre a palau per mostrar aquella canya, i tothom la fa sonar. Quan arriba el torn d'en Joanot, la veu d'en Bernadet canta: "Oh, germà, lo mal germà, tu em toques i em fas mal. M'enterrares dins l'arena per la flor romanial". Tot d'una van on està enterrat, i el troben viu, per-

què un brot de la flor l'immunitzava. És el nou rei.

A la *Morfologia del conte*, publicat el 1928, Propp també enumerava les trenta-una funcions del relat, que comencen amb l'allunyament d'un membre de la família, que passa dificultats, i acaba essent reconegut com a heroi. Però, sempre és així? Molt abans dels finals edulcorats (que més endavant Disney convertiria en marca de la casa), no acabava la Caputxeta Vermella dins la panxa del llop? No moria enverinada na Blancaneu?

Aquell home pacífic a qui li agraden els jocs de guerra troba que antigament els contes eren molt bèsties: germans que es traeixen, caces de bruixes. La rondalla *En Joanet de l'onso* seria una mescla d'*El llibre de la selva*, Frankenstein i una història de redempció. El protagonista, que ha nascut a la cova on sa mare havia estat segrestada per un ós, mata tothom que se'n fot d'ell perquè és molt pelut. Però al final també acaba casant-se amb la princesa.

A *Psicoanàlisi dels contes de fades*, Bruno Bettelheim explica de quina manera el simbolisme educa els nins perquè entenguin els sentiments de justícia, amor, fidelitat i valentia. Els detalls més cruels són els que més els motiven, i empatitzen amb els seus fantasmes. Per això, diu, és preferible mantenir la narració tradicional, que ens endinsa en boscos foscos i gestes impossibles. Els començaments —"vet aquí una vegada", "això era i no era"— ens transporten a un temps tan llunyà que ja no pot fer-nos mal, però té molt a ensenyar-nos. I els finals —"conte contat, conte acabat"— separen la fantasia del que no ho és.

Aquestes fórmules ja no existeixen, i els límits s'han desdibuixat. La xafarderia d'internet ha substituït la tradició oral. Ara tothom juga amb la realitat com si fos una ficció, i a l'inrevés, es construeix l'anomenada *postveritat*. Qualsevol persona pacífica pot interrompre el que està fent per endinsar-se un moment en la guerra. I després, continuar com si res.

«La xafarderia d'internet ha substituït la tradició oral. Ara tothom juga amb la realitat com si fos una ficció, i a l'inrevés, es construeix l'anomenada *postveritat*. Qualsevol persona pacífica pot interrompre el que està fent per endinsar-se un moment en la guerra. I després, continuar com si res.»